

О. В. Позорєлова,
к. е. н., професор, завідувач кафедри бухгалтерського обліку та економічного аналізу,
Національний університет кораблебудування імені Адмірала Макарова
ORCID ID: 0000-0002-3103-4380

DOI: 10.32702/2306-6806.2022.4.53

МОДЕРНІЗАЦІЯ ПРОДОВОЛЬЧИХ СИСТЕМ З МЕТОЮ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ ТА ЯКІСНОГО ХАРЧУВАННЯ

О. Pohorielova,
PhD in Economics, Professor, Head of the Department of Accounting
and Economic Analysis, Admiral Makarov National University of Shipbuilding

THE IMPACT OF MIGRATION ON FOOD SECURITY AND AGRICULTURE

В статті досліджено процес функціонування продовольчих систем з метою розробки напрямів їх модернізації у цілях забезпечення продовольчої безпеки та якісного харчування, враховуючи вплив визначальних детермінант формування продовольчого потенціалу. Визначено напрями трансформації продовольчих систем щодо забезпечення нівелювання негативного впливу визначальних детермінант формування продовольчого потенціалу, зокрема: реалізація гуманітарних програм у постраждалих від конфліктів та війн регіонах; зміцнення несприйнятливості до впливу негативних економічних зовнішніх факторів; підвищення стійкості до зміни клімату; заходи по зниженню вартості харчових продуктів на усіх етапах ланцюга створення вартості продовольства; зміна споживчої поведінки та харчового раціону; вирішення проблем структурної нерівності. Рекомендовано конкретні кроки в рамках всього процесу модернізації продовольчих систем.

There is no general progress in the world in addressing Goal 2.1 of Sustainable Development Goal 2 (Zero hunger) or in meeting SDG Goal 2.2 (End all forms of malnutrition). Therefore, the world is experiencing a turning point not only because we need to address the major problems of hunger, food insecurity and all forms of malnutrition, but also because in a visually exposed vulnerabilities in our food systems, we have the opportunity to enter a new quality level and ensure timely achievement of the SDGs 2. The article examines the process of functioning of food systems in order to develop directions for their modernization in order to ensure food security and quality nutrition, taking into account the influence of determinants of food potential. The directions of transformation of food systems to ensure the leveling of the negative impact of the determinants of food capacity building are identified, namely: development and implementation of humanitarian programs in the regions affected by conflicts and wars; strengthening the insensitivity of the most vulnerable segments of the population to the impact of negative economic external factors; increasing resilience to climate change at all stages of the food value chain; measures to reduce the cost of food at all stages of the food value chain; changing consumer behavior and diet to one that is beneficial to human health and has a positive impact on the environment; solving the problems of structural inequality through the implementation of inclusive measures taking into account the interests of the poor. The main policy courses and goals are substantiated for each of the six areas. Specific steps are recommended within the whole process of modernization of food systems, including: in-depth analysis of the

situation taking into account the specifics of the conditions; formation of agreed cross-sectoral sets of policy, investment and legislation measures, including catalysts that accelerate the transformation process; implementation of a set of measures subject to the necessary monitoring and evaluation, as well as the availability of existing accountability mechanisms.

Ключові слова: продовольча система, процес, модернізація, конфлікти та війни, пандемії, мінливість клімату, економічний спад, продовольча політика.

Key words: food system, process, modernization, conflicts and wars, pandemics, climate variability, economic downturn, food policy.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

За оцінками ФАО у 2020 році від голоду страждало від 720 до 811 мільйонів осіб, що на 161 мільйон більше, ніж у 2019 році. 2020 року майже 2,37 мільярда людей не мали доступу до достатньої кількості продовольства; лише за рік їх кількість збільшилася на 320 мільйонів. Жоден регіон світу не уникнув цієї проблеми. Висока вартість здорових раціонів харчування в сукупності з високим рівнем бідності та нерівності доходів, як і раніше, роблять таке харчування недоступним для приблизно трьох мільярдів людей у всіх регіонах світу. Більш того, результати показують, що зростання показників економічної недоступності здорових раціонів харчування пов'язане з вищими рівнями помірної чи гострої відсутності продовольчої безпеки.

Становище могло б виявитися ще гіршим, якби уряди не реалізовували заходи соціального захисту у зв'язку з кризою COVID-19. Проте підходи щодо стримування поширення пандемії стали причиною не лише безпрецедентного економічного спаду — погіршення становища у сфері продовольчої безпеки та харчування відбулось і під дією інших потужних факторів: конфлікти та війни у багатьох частинах світу, а також зміна клімату та стихійні лиха. На тлі накладення цих факторів урядом не вдалося запобігти розвитку ситуації в галузі продовольчої безпеки та харчування за найгіршим сценарієм, внаслідок чого постраждали мільйони людей по всьому світу. Отже, у світі не відзначається загального поступу вперед у роботі з розв'язання задачі 2.1 Цілі 2 у сфері сталого розвитку (забезпечити всім цілорічний доступ до безпечної, поживної та достатньої їжі) або за рішенням задачі 2.2 ЦУР (покінчити з усіма формами недоїдання). Відтак, світ переживає переломний момент не тільки тому, що нам необхідно вирішувати значніші проблеми ліквідації голоду, відсутності продовольчої безпеки та всіх форм неповноцінного харчування, але й тому, що в умовах, коли наочно оголилися вразливі місця наших продовольчих систем, ми маємо можливість вийти на новий якісний рівень та забезпечити своєчасне досягнення ЦУР 2.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Вітчизняні науковці досліджують різні аспекти функціонування продовольчої системи. Зокрема: проблема сталості функціонування продовольчої системи присвячено наукові праці Бокія О.В. [1] та Левека Р. [2]; теоретико-методологічні положення формування та розвитку продовольчих систем — Зеленської О.О. [3], Куця О.І. [4], Сичевського М.П. [5—7]; механізми регулювання продовольчих систем — Замикули І.В. [8], Куця О.І. [9—11], Сичевського М.П. [12]; інші аспекти — Гладій М.В. [13], Коваленко О.В. [14], Коткова Н.С. [15], Михайленко Г.А. [16] та ін. Разом з тим, комплексне дослідження процесу функціонування продовольчих сис-

тем з метою розробки напрямів їх модернізації у цілях забезпечення продовольчої безпеки та якісного харчування, враховуючи вплив визначальних детермінант формування продовольчого потенціалу, в Україні наразі не проводилось.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Розробити напрями модернізації продовольчих систем з метою забезпечення продовольчої безпеки та якісного харчування.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

За останні десятиліття продовольчі системи забезпечували постачання різноманітних харчових продуктів, необхідних для населення світу, що швидко зростає та все більше переміщається до міст. Проте багато продовольчих систем не змогли забезпечити постачання безпечних та поживних харчових продуктів для повноцінного харчування населення всього світу, оскільки три мільярди людей не могли навіть дозволити собі здорових раціонів харчування ще до настання пандемії COVID-19. Більш того, зростає частка населення світу, раціон якого складається із висококалорійних харчових продуктів і напоїв, що містять багато жирів, цукрів і/або солі.

Нездатність продовольчих систем забезпечити домогосподарствам достатній доступ до харчових продуктів, що сприяють формуванню здорових раціонів харчування — особливо в умовах ведення заходів, спрямованих на стримування поширення безперервної пандемії COVID-19 — робить актуальним, як ніколи, заклик до перетворення продовольчих систем, щоб здорові раціони доступними для всіх [17]. Невідкладна необхідність цього перетворення є одним з головних питань, пов'язаних з вирішенням найскладніших проблем у галузі сталого розвитку, зокрема, з вирішенням проблем ліквідації голоду, відсутності продовольчої безпеки та неповноцінного харчування у всіх його формах до 2030 року [18].

Ряд факторів, що впливають на продовольчі системи, здійснюють все більш значний негативний вплив на стан продовольчої безпеки та харчування у всьому світі. Основними такими факторами є конфлікти, пандемія COVID-19, мінливість клімату та екстремальні його прояви, а також уповільнення зростання економіки та економічні спади, вплив яких посилюється злиднями та нерівністю. Разом з тим, трансформація продовольчих систем у напрямі забезпечення їх стійкості до впливу визначених факторів та реалізація стимулів до забезпечення економічно доступних здорових раціонів харчування на принципах стійкості та інклюзивності, є потужною рушійною силою у забезпеченні ліквідації голоду, продовольчої безпеки і повноцінного харчування, а також відновлення необхідних темпів задля своєчасного досягнення ЦУР2.

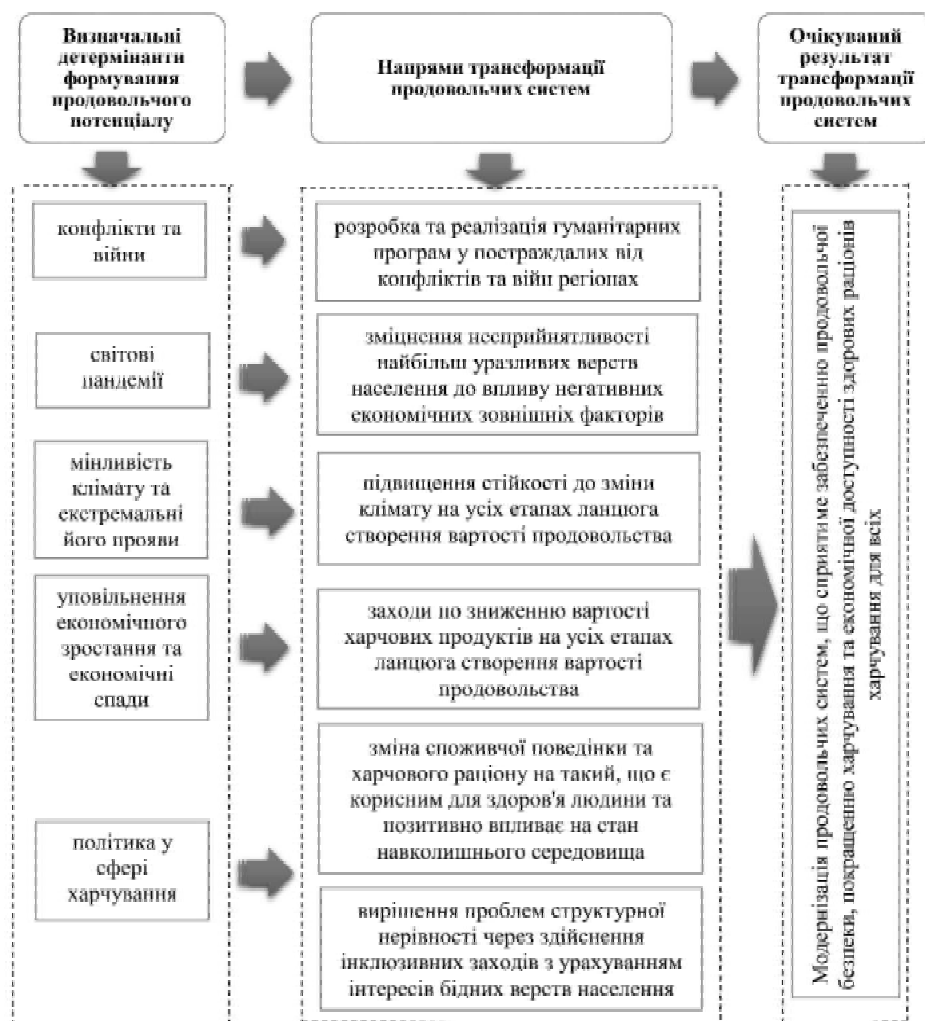

Рис. 1. Напрями трансформації продовольчих систем щодо забезпечення нівелювання негативного впливу визначальних детермінант формування продовольчого потенціалу

Джерело: систематизовано та узагальнено за даними ФАО [17—21].

Однією із головних проблем, що обмежують можливість успішної модернізації продовольчих систем, є той факт, що глобальні, національні та регіональні заходи політики, стратегії, законодавчі механізми та інвестиції не є комплексними, а роз'єднані за окремими напрямками проблеми.

У цілому можна виділити шість можливих напрямів (рис. 1), реалізація яких сприятиме модернізації продовольчих систем для вирішення проблем негативного впливу визначальних детермінант формування продовольчого потенціалу. Кожен із цих напрямів сформульований з урахуванням ключових рекомендацій ФАО.

Розробка та реалізація гуманітарних програм у постраждалих від конфліктів та війн регіонах. Переважна більшість населення, яке недоїдає, проживає у країнах, де відбуваються конфлікти та війни. Тому обов'язково необхідно забезпечити, щоб інвестиції та заходи, спрямовані на вирішення найнагальніших проблем відсутності продовольчої безпеки та повноцінного харчування, здійснювалися одночасно з заходами, спрямованими на зниження рівня конфліктів, та узгоджувалися з роботою довгострокового плану за напрямками соціально-економічного розвитку [21]. В умовах конфліктів та війн відбувається порушення роботи продовольчих систем на різних етапах, ускладнюючи доступ людей до якісного продовольства. Програми надзвичайної продовольчої допомоги, надзвичайна допомога у забезпеченні чистою водою, якісне медичне обслуговування та санітарія, а також заходи щодо підтримки джерел за-

собів для існування — такі типові механізми кризового реагування та механізми соціального захисту, що реалізуються для забезпечення мінімальних рівнів продовольчої безпеки та харчування.

Під час пандемії COVID-19 країни, де тривають конфлікти та війни, особливо постраждали. Наприклад, у зв'язку з обмеженнями на пересування часто було складно надавати біженцям та внутрішньо переміщеним особам гуманітарну допомогу та інші види підтримки, необхідної для забезпечення достатнього доступу до поживних харчових продуктів.

Якщо структурними причинами конфліктів є конкуренція за природні ресурси, зокрема за продуктивні земельні, лісові, рибні та водні ресурси, це може викликати глибоку економічну кризу. Необхідні заходи політики, забезпечені інституційними та правовими реформами, мають бути спрямовані на ліквідацію цих причин і на пом'якшення, а де можливо — на запобігання їх впливу на продовольчі системи, продовольчу безпеку та на економіку в цілому. Особливо в умовах затяжних криз, коли можливі тривалі періоди низьких рівнів конфліктів та довгий час перебування населення далеко від місць проживання, критично важливо зберігати виробництво продовольства та сільське господарство, підтримувати продовольчі товаропровідні ланцюжки та забезпечувати доступ людей до поживних харчових продуктів та здорових раціонів харчування [6].

Узагальнено основні напрями політики і цілі щодо розробки та реалізації гуманітарних програм у постраждалих від конфліктів та війн регіонах представлено на рисунку 2.

Вже на 12-ий день після початку повномасштабної війни Російської Федерації проти України на виконання доручення Президента Володимира Зеленського Уряд країни сформував пакет рішень, які мають підтримати український бізнес під час війни. Як повідомив Прем'єр-міністр Денис Шмигаль:

— будуть звільнені від сплати ЄСВ фізичних осіб-підприємців першої та другої групи на час воєнного стану та протягом року після його завершення;

— будуть звільнені підприємства та фізичні особи-підприємці третьої групи від сплати ЄСВ за найманих працівників, які були призвані до лав ЗСУ, інших збройних формувань (в т. ч. територіальної оборони). Збір буде сплачено за рахунок держави;

— відтермінується сплата податків для всіх підприємств, які не спроможні їх заплатити, а також впровадження РРО для всіх фізичних осіб-підприємців;

— уряд скасує всі заходи ринкового та споживчого нагляду у всіх питаннях, крім регулювання цін та контролю за ціноутворенням. Також вже встановлено мораторій на проведення перевірок всіх видів для бізнесу.

Також уряд та місцева влада активно вживають додаткових заходів, аби стабілізувати ціни на товари першої необхідності. Кабінет Міністрів ухвалив рішення,

Рис. 2. Основні напрями політики і цілі щодо розробки та реалізації гуманітарних програм у постраждалих від конфліктів та війн регіонах

Джерело: систематизовано та узагальнено за даними ФАО [17–21].

яке дозволяє обласним військовим адміністраціям спільно з Нацполіцією та Держлікслужбою здійснювати контроль за цінами на соціально значущі продукти харчування, ліки та паливо.

ласті адаптації до зміни клімату; заходів короткострокового, середньострокового та довгострокового характеру, спрямованих на пом'якшення впливу зміни клімату та екстремальних його проявів.

Узагальнено основні напрями політики і цілі щодо підвищення стійкості до зміни клімату на усіх етапах ланцюга створення вартості продовольства представлено на рисунку 3.

Зміцнення несприйнятливості найбільш уразливих верств населення до впливу негативних економічних зовнішніх факторів. У 2020 році, коли в результаті пандемії COVID-19 за деякими оцінками світовий ВВП зменшився на 3,3 %, результати вжиття заходів щодо протидії пандемії, включаючи надання соціальної допомоги, забезпечення зайнятості та програм соціального страхування, а також реалізація широкомасштабних надзвичайних заходів для захисту економіки країн світу наочно продемонстрували важливість формування стійкості до впливу негативних економічних факторів [18]. Узагальнено основні напрями політики і цілі щодо зміцнен-

Рис. 3. Основні напрями політики і цілі щодо підвищення стійкості до зміни клімату на усіх етапах ланцюга створення вартості продовольства

Джерело: систематизовано та узагальнено за даними ФАО [17–21].

ня несприйнятливості найбільш уразливих верств населення до впливу негативних економічних зовнішніх факторів представлено на рисунку 4.

Заходи по зниженню вартості харчових продуктів на усіх етапах ланцюга створення вартості продовольства. Забезпечення доступності здорових раціонів харчування — потребує здійснення відповідних заходів на всіх ланках ланцюг створення вартості продовольства. Цей напрямок передбачає формування узгодженого комплексу заходів політики та інвестицій для всіх ланок — від виробництва до споживання — націленого на підвищення ефективності та скорочення втрат та харчових відходів продовольства, які мають допомогти у досягненні цих цілей [17]. Зокрема, крім інвестицій в інновації, наукові дослідження та поширення знань і досвіду для підвищення продуктивності, заходи стимулювання слід націлювати на диверсифікацію виробництва у продовольчому та сільськогосподарському секторах: вирощування більш поживних видів продовольства, включаючи фрукти, овочі, бобові та олійні, а також продуктів тваринного походження та біозбагачених культур. В інших ланках ланцюга створення вартості продовольства поживні якості харчових продуктів та напоїв можна підвищити за рахунок збагачення основних харчових продуктів при післязбиральній переробці відповідно до міжнародних рекомендацій. Виробники харчової продукції та підприємства роздрібно-торгівлі також можуть змінювати рецептуру своєї продукції для виключення з харчової продукції трансжирних кислот промислового виробництва та зниження вмісту насичених жирів, цукрів та солі. Біозбагачення використовується як економічно ефективний захід, спрямований на скорочення дефіциту поживних мікроелементів при збільшенні наявності (і зниження вартості) поживних харчових продуктів. Біозбагачення харчових продуктів є однією з дієвих стратегій забезпечення поживними мікроелементами всього населення (наприклад, загальне йодування солі, а також збагачення пшеничного або кукурудзяного борошна джерелами заліза та фолієвої кислоти).

Узагальнено основні напрями політики і цілі щодо реалізації заходів по зниженню вартості харчових продуктів на усіх етапах ланцюга створення вартості продовольства представлено на рисунку 5.

Рис. 4. Основні напрями політики і цілі щодо зміцнення несприйнятливості найбільш уразливих верств населення до впливу негативних економічних зовнішніх факторів

Джерело: систематизовано та узагальнено за даними ФАО [17—21].

Рис. 5. Основні напрями політики і цілі щодо реалізації заходів по зниженню вартості харчових продуктів на усіх етапах ланцюга створення вартості продовольства

Джерело: систематизовано та узагальнено за даними ФАО [17—21].

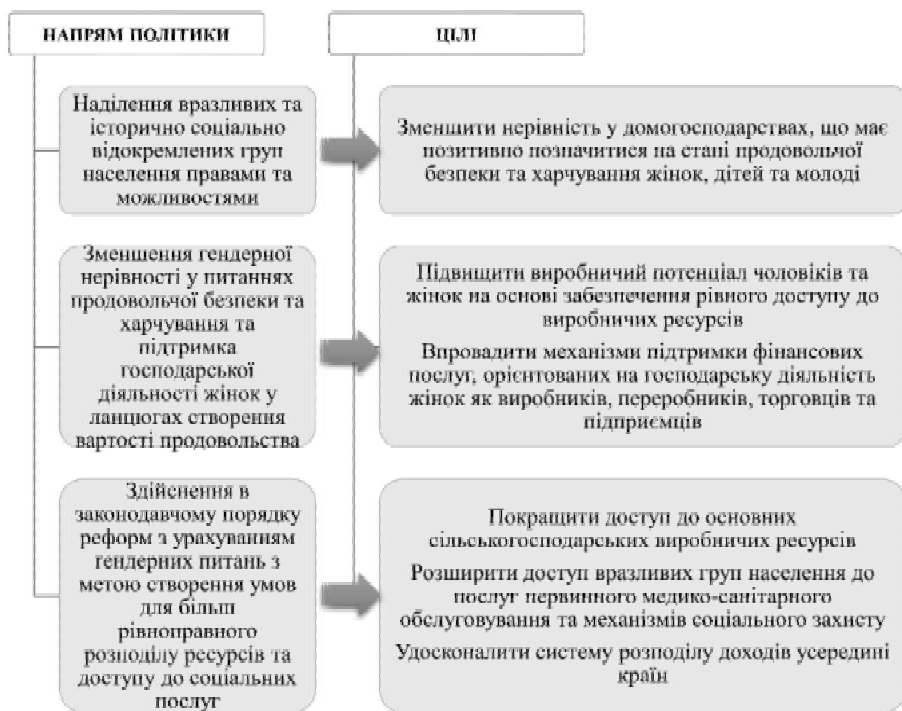

Рис. 6. Основні напрями політики і цілі щодо вирішення проблем структурної нерівності через здійснення інклюзивних заходів з урахуванням інтересів бідних верств населення

Джерело: систематизовано та узагальнено за даними ФАО [17—21].

Вирішення проблем структурної нерівності через здійснення інклюзивних заходів з урахуванням інтересів бідних верств населення. Високий рівень нерівності серйозно обмежує шанси людей на подолання голоду, відсутності продовольчої безпеки та неповноцінного харчування у всіх його формах. Необхідні заходи політики, інвестиції та закони, створені задля вирішення проблем структурної нерівності, із якими стикаються вразливі групи населення як у сільських, так і у міських районах, при цьому необхідно також покращити їм доступ до виробничих ресурсів та нових технологій. Більша частина бідного населення проживає у сільських районах, де показники злиднів утричі вищі, ніж у міських. Пандемія COVID-19 ще більше ускладнила цю ситуацію, посилюючи нерівність і погіршуючи життя та благополуччя, зокрема сільського населення.

Пандемія COVID-19 ще більше поглибила проблему структурної нерівності, оскільки її наслідки значно більшою мірою позначаються на виробничому та репродуктивному потенціалі сільських жінок та на їх можливостях заробітку, а пандемія не лише звужує їх економічні можливості та доступ до повноцінних харчових продуктів, а й збільшує їхнє навантаження. Тому, розробляючи заходи реагування, слід враховувати роль жінок у агропродовольчих системах і належним чином забезпечити задоволення їх численних потреб, пов'язаних з їх функціями щодо підтримки продовольчої безпеки своїх сімей як виробників сільгосппродукції, які управляють фермерськими господарствами, переробників, торговців, найманих працівників та підприємців [19].

Суттєві можливості перетворення продовольчих систем відкриває задіяння можливостей молоді. Підвищення їх професійних навичок та активної особистої участі, слідування зразкам поведінки інших та наставництва є однією з головних умов для розкриття їх підприємницьких та новаторських можливостей. Як правило, причиною вимушеної міграції молоді є економічний застій та відсутність можливостей зайнятості у сільських районах. Тому в контексті роботи плану щодо збільшення інвестицій необхідно здійснювати конкретні

заходи, спрямовані на розширення доступу молоді до продуктивних ресурсів, ринків, формування та підтримання зв'язків, а також на забезпечення участі молоді у прийнятті рішень. Також необхідно вирішувати питання, що стосуються соціальних норм, які можуть перешкоджати використанню нових можливостей сільською молоддю, особливо тих, що належать до вразливих груп.

Узагальнено основні напрями політики і цілі щодо вирішення проблем структурної нерівності через здійснення інклюзивних заходів з урахуванням інтересів бідних верств населення представлено на рисунку 6.

У разі успішної роботи за визначеним напрямом можна домогтися зменшення масштабів крайньої злиднів та структурної нерівності за рахунок прискореного перетворення продовольчих систем, що відповідає інтересам як найбідніших верств, так і всього населення.

Зміна споживчої поведінки та харчового раціону на такий, що є корисним для здоров'я людини та позитивно впливає на стан навколишнього середовища. Доступ до поживних харчових продуктів та здорових раціонів харчування не визначається виключно вартістю та економічною доступністю. Структура раціонів харчування визначається багатьма складовими продовольчого середовища, а такі чинники, як: культура, мова, кулінарна практика, знання, структура споживання, харчові переваги, вірування та цінності визначають те, з яких джерел отримують харчові продукти, як вони виробляються та споживаються. Структури раціонів харчування постійно змінюються, надаючи як позитивний, так і негативний вплив на здоров'я людей і стан довкілля [18]. При цьому притаманні більшості продовольчих систем приховані втрати у плані здоров'я людей та стану довкілля ігноруються. Оскільки вони не вимірюються, їх не враховують при формуванні продовольчих цін, що загрожує стійкості продовольчих систем. Тому, виходячи зі специфіки умов та існуючих моделей споживання у тій чи іншій країні, необхідно сформулювати заходи політики, закони та інвестиції, націлені на створення більш здорового продовольчого середовища та на наділення споживачів необхідними правами і можливостями для забезпечення поживних, здорових та безпечних раціонів харчування при меншому шкідливому впливі на довкілля [17].

Реклама та зростання пропозиції харчових продуктів глибокої переробки призвели до збільшення вживання нездорових раціонів, шкідливих для людей різного віку. Реклама заміників грудного молока сприяє відмові матерів від грудного вигодовування. Великі харчові компанії націлюють свої збутові стратегії в основному на молодь, при цьому також швидко розширюється дрібне місцеве виробництво висококалорійних харчових продуктів, що мають мінімальну поживну цінність. В результаті цих змін у всіх регіонах світу, показники надмірної ваги та ожиріння у дітей зростають такими ж (або вище переджальними) темпами, як і показники зниження недостатньої ваги [33].

Узагальнено основні напрями політики і цілі щодо зміни споживчої поведінки та харчового раціо-

ну на такий, що є корисним для здоров'я людини та позитивно впливає на стан навколишнього середовища представлено на рисунку 7.

Формулювання узгодженого комплексу заходів політики та інвестицій починається з поглибленого аналізу ситуації з урахуванням її специфіки для більш глибокого розуміння контексту країни, у тому числі характеру та інтенсивності основних факторів, що впливають на продовольчі системи, та сучасного стану продовольчої безпеки та харчування, а також для виявлення відповідних суб'єктів, установ та механізмів загального керівництва. Аналіз ситуації з урахуванням її специфіки дозволить оцінити, яке поєднання напрямків роботи з перетворення продовольчих систем є найбільш придатним (з урахуванням характеру впливу на ці системи основних факторів відсутності продовольчої безпеки та неповноцінного харчування), а також які заходи політики та інвестиції найкраще включати до комплексу заходів (рис. 8).

Виходячи з міждисциплінарного характеру заходів, необхідних для перетворення продовольчих систем, досягнення продовольчої безпеки та покращення якості харчування, найважливіше значення для дієвого їх перетворення має узгодженість заходів політики та інвестицій для агропродовольчих, екологічних систем, систем охорони здоров'я, соціального захисту та інших систем, наприклад, освіти, енергетики, торгівлі та фінансів. Узгодженість необхідна не лише для дієвого формулювання, але й ефективної та прискореної реалізації комплексів заходів, що потребує застосування багатосторонніх механізмів загального керівництва та відповідних інституцій/установ.

Важливо відзначити, що для системних перетворень, окрім доступу до виробничих та фінансових ресурсів, необхідно розробити, створити відповідні технології, дані та інновації, так звані "каталізатори" процесів перетворень, та забезпечити доступ до них.

Узагальнюючи вищезначене, на рисунку 9 представлено рекомендовані кроки в рамках всього процесу, спрямованого на модернізацію продовольчих систем щодо забезпечення нівелювання негативного впливу визначальних детермінант формування продовольчого потенціалу. У широкому сенсі для цього процесу необхідно:

1) провести поглиблений аналіз ситуації з урахуванням специфіки умов;

Рис. 7. Основні напрями політики і цілі щодо зміни споживчої поведінки та харчового раціону на такий, що є корисним для здоров'я людини та позитивно впливає на стан навколишнього середовища

Джерело: систематизовано та узагальнено за даними ФАО [17—21].

Рис. 8. Елементи комплексу заходів політики та інвестицій

Джерело: систематизовано та узагальнено за даними ФАО [17—21].

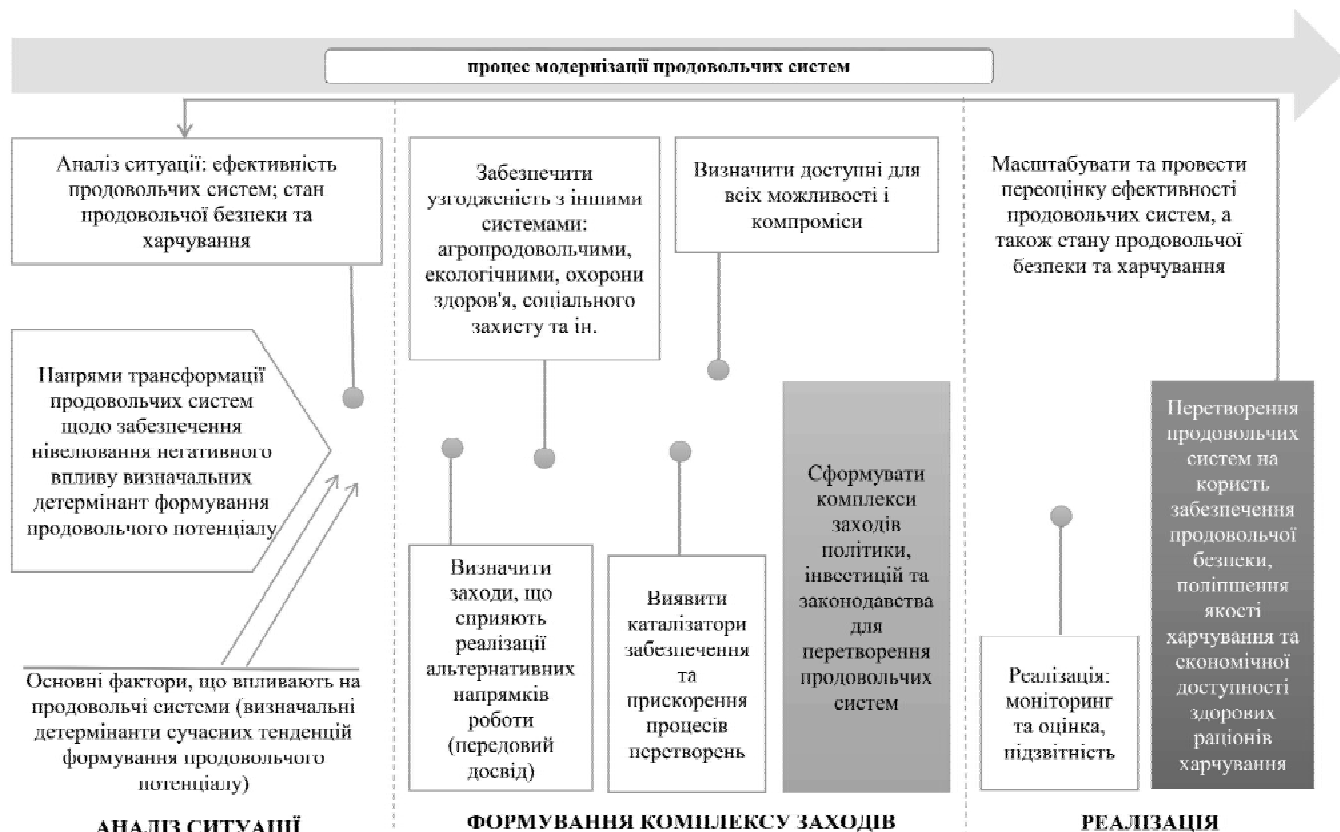

Рис. 9. Процес модернізації продовольчих систем

Джерело: систематизовано та узагальнено за даними ФАО [17—21].

2) сформувати узгоджені міжсекторальні комплекси заходів політики, інвестицій та законодавства, включаючи каталізатори, що прискорюють процес перетворень;

3) реалізувати ці комплекси заходів за умови необхідного моніторингу та оцінки, а також за наявності чинних механізмів підзвітності.

Комплексний характер викликів у галузі продовольчої безпеки та харчування диктує необхідність нарощування синергії та узгодженості при формулюванні та здійсненні політики у всіх секторах з акцентом на інвестиції більш стратегічного характеру як з боку державного, так і приватного секторів. Це означає, що від розрізнених вузьковідомчих рішень необхідно відмовитись. Потрібні цілісні комплекси заходів політики, інвестицій та законодавства, сформовані за конкретними напрямками модернізації, що будуть враховувати регіональну специфіку та забезпечать можливість безпосередньо вирішувати проблеми продовольчої безпеки і якісного харчування.

Під узгодженістю політики розуміється таке становище, коли реалізація заходів в одній галузі не підриває роботу в інших сферах, а там, де це можливо, відбувається підвищення ефективності роботи в декількох областях, стосовно всіх задіяних систем, а каталізатори відіграють одну з ключових ролей у отриманні максимальних позитивних результатів та мінімізації негативних наслідків трансформації. Дотримання цих умов матиме критично важливе значення для формування багатогалузевих комплексів модернізуючих заходів політики, інвестицій та законодавства, внаслідок яких приймаються рішення, що відповідають інтересам усіх заінтересованих сторін та зводяться до мінімуму компроміси.

ВИСНОВКИ

Визначено напрями трансформації продовольчих систем щодо забезпечення нівелювання негативного

впливу визначальних детермінант формування продовольчого потенціалу, а саме: розробка та реалізація гуманітарних програм у постраждалих від конфліктів та війн регіонах; зміцнення несприйнятливості найбільш уразливих верств населення до впливу негативних економічних зовнішніх факторів; підвищення стійкості до зміни клімату на усіх етапах ланцюга створення вартості продовольства; заходи по зниженню вартості харчових продуктів на усіх етапах ланцюга створення вартості продовольства; зміна споживчої поведінки та харчового раціону на такий, що є корисним для здоров'я людини та позитивно впливає на стан навколишнього середовища; вирішення проблем структурної нерівності через здійснення інклюзивних заходів з урахуванням інтересів бідних верств населення. До кожного із шести напрямів обґрунтовано основні курси політики та цілі. Рекомендовано конкретні кроки в рамках всього процесу модернізації продовольчих систем, що включає: поглиблений аналіз ситуації з урахуванням специфіки умов; формування узгоджених міжсекторальних комплексів заходів політики, інвестицій та законодавства, включаючи каталізатори, що прискорюють процес перетворень; реалізацію комплексів заходів за умови необхідного моніторингу та оцінки, а також за наявності чинних механізмів підзвітності.

Література:

1. Бокій О.В. Стійкість функціонування продовольчої системи. Продовольчі ресурси. 2018. № 11. С. 21—32.
2. Левек Р. Сільськогосподарські структури, сталість продовольчих систем та регулювання земельних ринків. Економіка АПК. 2020. № 1. С. 18—33.
3. Зеленська О.О. Використання загальнонаукової методології в оцінюванні розвитку агропродовольчих систем і рівня продовольчої безпеки. Вісник Чернігівського державного технологічного університету. Серія: Економічні науки. 2013. № 1. С. 120—125.

4. Куць О.І. Формування ефективної продовольчої системи України в умовах глобалізації. *Продовольчі ресурси*. 2016. № 7. С. 233—238.
5. Сичевський М.П., Дейнеко А.В. Організаційно-економічна сутність категорії "Продовольча система". *Продовольчі ресурси*. Серія: Економічні науки. 2015. № 4. С. 4—9.
6. Сичевський М.П. Формування національної продовольчої системи на засадах незалежності. *Вісник аграрної науки*. 2014. № 6. С. 11—18.
7. Сичевський М.П., Полещук О.Б., Коваленко О.В. Формування національної продовольчої системи: сучасність та перспективи. *Продовольчі ресурси*. 2013. № 1. С. 8—21.
8. Замикула І.В. Механізм державного регулювання системи продовольчого забезпечення у соціально-економічному розвитку регіону. *Науковий вісник Академії муніципального управління*. Серія: Управління. 2012. Вип. 2. С. 216—224.
9. Куць О.І. Акомодация економічної політики та механізмів регулювання розвитку продовольчих систем до умов надзвичайної ситуації. *Продовольчі ресурси*. 2020. № 14. С. 250—261.
10. Куць О.І. Деретуляція: дієвий механізм формування ефективної продовольчої системи України в умовах глобалізації. *Продовольчі ресурси*. Серія: Економічні науки. 2015. № 4. С. 10—16.
11. Куць О.І., Куць Т.В. Забезпечення конкурентоспроможності продовольчої системи України на основі податкових механізмів. *Продовольчі ресурси*. 2016. № 6. С. 70—78.
12. Сичевський М.П., Коваленко О.В., Куць О.І. Механізми забезпечення реалізації стратегічного потенціалу продовольчих систем. *Продовольчі ресурси*. 2020. № 14. С. 7—19.
13. Гладій М.В., Сичевський М.П. Функціонування м'ясопереробної галузі України в глобальній продовольчій системі. *Вісник аграрної науки*. 2018. № 5. С. 5—11.
14. Коваленко О.В. Інклузивні інновації в трансформовано-монополізованій продовольчій системі України. *Продовольчі ресурси*. 2019. № 12. С. 210—228.
15. Коткова Н.С. Індикатори розвитку продовольчої системи України в умовах економічних викликів. *Продовольчі ресурси*. 2019. № 12. С. 229—247.
16. Михайленко Г.А. Актуальні питання взаємовідносин підприємств харчової промисловості з торгівлею в рамках продовольчої системи України. *Продовольчі ресурси*. Серія: Економічні науки. 2015. № 4. С. 27—30.
17. The State of Food Security and Nutrition in the World 2020. Transforming food systems for affordable healthy diets / FAO, IFAD, UNICEF, WFP and WHO. Rome, 2021. 209 pp.
18. The State of Food Security and Nutrition in the World 2021. Transforming food systems for food security, improved nutrition and affordable healthy diets for all / FAO, IFAD, UNICEF, WFP and WHO. Rome, 2021. 240 pp.
19. The State of Food Security and Nutrition in the World 2018. Building climate resilience for food security and nutrition / FAO, IFAD, UNICEF, WFP and WHO. Rome, 2018. Licence: CC BY-NC-SA 3.0 IGO. 199 pp.
20. The State of Food Security and Nutrition in the World 2019. Safeguarding against economic slowdowns and downturns / FAO, IFAD, UNICEF, WFP and WHO. Rome, 2019. Licence: CC BY-NC-SA 3.0 IGO. 181 pp.
21. The State of Food Security and Nutrition in the World 2017. Building resilience for peace and food security / FAO, IFAD, UNICEF, WFP and WHO. Rome, 2017. 132 pp.

References:

1. Boki, O. V. (2018), "Sustainability of the food system", *Prodovol'chi resursy*, vol. 11, pp. 21—32.

2. Levek. R. (2020), "Agricultural structures, sustainability of food systems and regulation of land markets", *Ekonomika APK*, vol. 1, pp. 18—33.
3. Zelens'ka, O. O. (2013), "The use of general scientific methodology in assessing the development of agri-food systems and the level of food security", *Visnyk Cherkniv's'koho derzhavnoho tekhnolohichnoho universytetu*. Seriya: Ekonomichni nauky, vol. 1, pp. 120—125.
4. Kuts', O. I. (2016), "Formation of an effective food system of Ukraine in the context of globalization", *Prodovol'chi resursy*, vol. 7, pp. 233—238.
5. Sychevs'kyj, M. P. and Dejneko, L. V. (2015), "Organizational and economic essence of the category "Food system", *Prodovol'chi resursy*, vol. 4, pp. 4—9.
6. Sychevs'kyj, M. P. (2014), "Formation of a national food system on the basis of independence", *Visnyk ahrarnoi nauky*, vol. 6. pp. 11—18.
7. Sychevs'kyj, M. P., Polieschuk, O. B. and Kovalenko, O. V. (2013), "Formation of the national food system: present and prospects", *Prodovol'chi resursy*, vol. 1, pp. 8—21.
8. Zamykula, I. V. (2012), "The mechanism of state regulation of the food system in the socio-economic development of the region", *Naukovy visnyk Akademii munitsypal'noho upravlinnia*. Seriya: Upravlinnia, vol. 2, pp. 216—224.
9. Kuts', O. I. (2020), "Акомодация економічної політики та механізмів регулювання розвитку продовольчих систем до умов надзвичайної ситуації", *Prodovol'chi resursy*, vol. 14, pp. 250—261.
10. Kuts', O. I. (2015), "Деретуляція: дієвий механізм формування ефективної продовольчої системи України в умовах глобалізації", *Prodovol'chi resursy*, vol. 4, pp. 10—16.
11. Kuts', O. I. and Kuts', T. V. (2016), "Ensuring the competitiveness of Ukraine's food system on the basis of tax mechanisms", *Prodovol'chi resursy*, vol. 6, pp. 70—78.
12. Sychevs'kyj, M. P., Kovalenko, O. V. and Kuts', O. I. (2020), "Mechanisms for ensuring the realization of the strategic potential of food systems", *Prodovol'chi resursy*, vol. 14, pp. 7—19.
13. Hladij, M. V. and Sychevs'kyj, M. P. (2018), "Functioning of the meat processing industry of Ukraine in the global food system", *Visnyk ahrarnoi nauky*, vol. 5, pp. 5—11.
14. Kovalenko, O. V. (2019), "Inclusive innovations in the transformed-monopolized food system of Ukraine", *Prodovol'chi resursy*, vol. 12, pp. 210—228.
15. Kotkova, N. S. (2019), "Indicators of Ukraine's food system development in the face of economic challenges", *Prodovol'chi resursy*, vol. 12, pp. 229—247.
16. Mykhajlenko, H. A. (2015), "Topical issues of relations between food industry enterprises and trade within the food system of Ukraine", *Prodovol'chi resursy*, vol. 4, pp. 27—30.
17. FAO, IFAD, UNICEF, WFP and WHO (2020), The State of Food Security and Nutrition in the World 2020. Transforming food systems for affordable healthy diets, FAO, Rome, Italy.
18. FAO, IFAD, UNICEF, WFP and WHO (2021), The State of Food Security and Nutrition in the World 2021. Transforming food systems for food security, improved nutrition and affordable healthy diets for all, FAO, Rome, Italy.
19. FAO, IFAD, UNICEF, WFP and WHO (2018), The State of Food Security and Nutrition in the World 2018. Building climate resilience for food security and nutrition, FAO, Rome, Italy.
20. FAO, IFAD, UNICEF, WFP and WHO (2019), The State of Food Security and Nutrition in the World 2019. Safeguarding against economic slowdowns and downturns, FAO, Rome, Italy.
21. FAO, IFAD, UNICEF, WFP and WHO (2017), The State of Food Security and Nutrition in the World 2017. Building resilience for peace and food security, FAO, Rome, Italy.

Стаття надійшла до редакції 23.04.2022 р.